

ВІДГУК

на дисертаційну роботу Ничаї Олександри Олександрівни «Сільські селитебні ландшафти Волинської області: сучасний стан та шляхи сбалансованого розвитку» представлену на здобуття наукового ступеня кандидата географічних наук зі спеціальності 11.00.11 – конструктивна географія і раціональне використання природних ресурсів

1. Актуальність виконаної роботи, її зв'язок з планами відповідних галузей науки і практики

Дисертаційна робота Ничаї Олександри Олександрівни присвячена вивченню сільських селитебних ландшафтів Волинської області. Здобувачем здійснений аналіз виникнення та формування сільських селитебних ландшафтів, визначений зв'язок селитебних комплексів з фізико-географічними і суспільно-історичними умовами, що посилює практичну значимість проведеного дослідження.

Актуальність дослідження збільшують висвітлені здобувачем питання про походження, змістовне значення, розвиток і сучасний стан сільських селитебних комплексів. Це інтегральне багатовекторне дослідження основою якого є поєднання географічних, ландшафтознавчих засад сучасної географічної науки.

Сільські селитебні ландшафти мають складну просторову організацію. Враховуючи цей чинник здобувач використала методичні засади історичної географії та природокористування. **Предметом** дослідження є аналіз сучасного стану сільських селитебних ландшафтів, їх структури та просторово-часової динаміки.

2. Наукова новизна отриманих результатів

Мета дослідження полягає у вивченні сільських селитебних ландшафтів Волинської області, їх формування, структури, особливостей функціонування,

обґрунтуванні завдань і напрямів раціонального землекористування для забезпечення стабільної геоecологічної ситуації.

Основні завдання (а їх 7), що окреслені здобувачем, укладаються у наступних логічно структурованих питаннях. Це:

- узагальнення та поглиблення теоретико-методологічних основ вивчення сучасних ландшафтів, удосконалення сутності поняття «сільські селитебні ландшафти»;
- розробка авторського алгоритму дослідження сільських селитебних ландшафтів, що базується на методі ландшафтного рисунка;
- виявлення впливу природно-антропогенних чинників на формування рисунка сільських селитебних ландшафтів;
- аналіз сучасної структури селитебно-забудованих земель Волинської області;
- дослідження метричних параметрів рисунка сільських селитебних ландшафтів та класифікація їх для території дослідження;
- обґрунтування класифікації селитебно-забудованих земель для цілей кадастру сільських селитебних ландшафтів;
- створення моделі збалансованого розвитку сільських селитебних ландшафтів.

Наукова новизна проведеного дослідження укладається у розлоговому аналізі напрацювань науковців з питань сільських селитебних ландшафтів, їх просторовий аналіз, а також спроба їх класифікувати використовуючи класичні географічні методи, принципи та підходи.

3. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Об'єктом дисертаційного дослідження Ничаї О.О. є сучасна сільська селитебна ландшафтна структура Волинської області.

Обґрунтованість висновків та результатів дослідження в роботі досягнута використанням, аналізом та узагальненням значної кількості теоретичних і методичних праць з географії, історії, районного планування. Використані окремі праці, що присвячені методиці дослідження сільської селитебної ландшафтної структури, на основі яких розкрито сутність дослідження.

Обсяг матеріалу достатній для мотивації запропонованих наукових положень, висновків і рекомендацій.

4. Достовірність викладених результатів, висновків і рекомендацій

У дисертаційній роботі Ничаї Олександри Олександрівни використані конструктивний підхід, принцип просторового аналізу, методи аналітико-картографічного та фізико-географічного аналізу.

Дисертація складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних літературних джерел (298 найменувань) і містить 161 сторінку друкованого тексту основної частини, проілюстрована 48 рисунками, 24 таблицями і 5 додатками. Загальний обсяг дисертації складає 225 сторінок.

Достовірність дослідницького матеріалу забезпечена конструктивно-географічним аналізом виникнення і функціонування селитебних ландшафтів, дефініціями класифікації, районування та комплексом практичних рекомендацій щодо подальшого їх функціонування.

5. Повнота викладу матеріалів дисертації в опублікованих автором працях

Матеріали дисертації висвітлені у 20-х наукових працях, з яких – 6 у фахових виданнях, 3 у іноземних виданнях, 11 – тези доповідей на наукових конференціях.

6. Теоретична і практична значимість дисертації

Теоретична й практична значимість проведеного дослідження узасаджена комплексним використанням конструктивно-географічних підходів до вивчення селитебних ландшафтів території Волинської області. Авторський підхід до вивчення процесів селитебної заселеності території може стати прикладом для проведення аналогічних досліджень інших регіонів України.

У територіальному аспекті здобувачем проаналізовані основні чинники формування сучасного рисунка селитебних комплексів області, а також проведений фізико-географічний аналіз території дослідження.

Локальний рівень дослідження презентований просторовим аналізом сільських селитебних комплексів.

Означені аспекти взаємодоповнюють один одного, висвітлюють передумови та сучасний рисунок селитебного виду землекористування, створюють підґрунтя до ведення мови про актуальність проведеного дослідження та його перспективність.

Запропоновані у дисертації методичні підходи до вивчення селитебних комплексів можуть використовуватися при вивченні видової структури природокористування (зокрема землекористування) інших регіонів України, районного планування нових селитебних районів.

Окремі висновки та положення дисертації можна використати у процесі викладання курсів на географічних спеціальностях.

7. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Поряд з цим у дисертаційній роботі виявлені зауваження.

1. У першому розділі дисертаційної роботи *«Теоретико-методичні аспекти оптимізації природокористування в умовах антропогенезу»* доцільно було більше уваги звернути на методику дослідження сільських селитебних ландшафтів, у т. ч. оцінковий оператор дослідження. У підрозділах здобувач

ретельно висвітлює загальні положення антропогенних ландшафтів і селитебних ландшафтів зокрема. На нашу думку, доцільно було б зробити акцент на об'єкт дослідження – сільські селитебні ландшафти. Чомусь і у наступних розділах здобувач акцентує увагу у більшості випадків на селитебні ландшафти.

Вважаємо, що у першому розділі дисертації доречно виявити зміст оцінкової роботи проведеної здобувачем.

2. Історичні аспекти формування та вивчення сільських селитебних ландшафтів доречно було подати у вигляді зведеної таблиці, з виокремленням періодів, етапів, тощо (підрозділ 1.1).

3. На стор. 25 здобувач стверджує, що у 2003 р. науковці України «побудували ландшафтну карту України». Реально, у цьому році була опублікована стаття в Українському географічному журналі, яка називалася «Удосконалена схема фізико-географічного районування України», основою якої стали фізико-географічні напрацювання та схеми районування, які проводилися у 70-х – 80-х роках. Різниться вона від попередніх виокремленням на території України зони широколистяних лісів і низки нових фізико-географічних районів переважно у східній частині України.

4. Групування за типами та видами селитебних ландшафтів здобувачка проводить без врахування вододільних селитебних комплексів (стор. 44).

5. У роботі представлена картосхема ключових точок дослідження сільських селитебних комплексів (рис. 1.5, стор. 56). Ними охоплена центральна і південна частина області. Стосовно північної – то тут немає ключів дослідження. Доречно більш повніше описати алгоритм вибору ключових точок дослідження.

Здобувач не коментує використання ландшафтного рисунка та його використання у представленому дослідженні. Більше того, не розкрито взаємопов'язуючий та взаємообумовлюючий вплив рисунка ландшафту і зміни навколишнього природного середовища у процесі формування сільських селитебних ландшафтів.

6. У другому розділі дисертаційної роботи *«Передумови формування*

селитебних ландшафтів Волинської області» доцільно рівнобіжно з характеристикою природних умов і природних ресурсів області провести аналіз впливу природних умов і природних ресурсів на сучасний рисунок сільських селитебних комплексів. Це підсилило б розуміння взаємопов'язаності і взаємозалежності природи і процесів селитебства.

7. У третьому розділі роботи *«Землекористування як чинник різноманіття селитебних ландшафтів»* охарактеризована структура земельних угідь Волинської області, представлена інформація про розподіл земельних угідь в адміністративних районах, виявлені селитебно-житлова та транспортна забудова. Як на нашу думку, доречно було цю інформацію пов'язати з тими основними методичними аспектами, які Нечая О.О. запропонувала у попередніх розділах, а саме – як відбувається формування селитебно-житлової та ін. забудови у розрізі ландшафтних комплексів області, які комплекси (низьких, середніх, високих терас) зайняті під цим видом забудови. Окрім цього, доречно проаналізувати й інші види забудови (громадська, комерційна, рекреаційна та ін.).

Не вказані також причини зросту забудови земель з 2010 до 2018 років.

Четвертий розділ роботи *«Метризація селитебних ландшафтів»* присвячений виявленню різноманітності рисунків сільських селитебних ландшафтів. Повертаючись до рисунка 1.5. (с. 56) та проаналізувавши картосхему 4.6. (с. 137) ми прийшли до висновку, що ключові ділянки не охоплюють всі різновиди ландшафтного рисунка. У їх межах сформований *плямистий* і *мозаїчний* рисунок. Інші два – *стрічковий* та *кільцевий* майже відсутні. Тому, як на нашу думку, було б доречно одну з ключових точок вибрати на півночі області, де і переважає стрічковий рисунок.

Стосовно кільцевого, то він займає в межах області дуже невелику територію.

П'ятий розділ *«Шляхи та напрями геоecологічної ревіталізації сільських селитебних ландшафтів Волинської області»* є рекомендаційним і зауважень до нього немає.

8. Загальний висновок

Дисертаційне дослідження Ничаї Олександри Олександрівни „Сільські селитебні ландшафти Волинської області: сучасний стан та шляхи сбалансованого розвитку” є самостійною і завершеною роботою. Її основні методичні підходи узasadжені у сучасній конструктивній географії низкою наукових публікацій корифеїв України і не піддаються сумніву.

Окремі аспекти дослідження на шквал структурної градації сільських селитебних ландшафтів заслуговують уваги та адаптації такого виду дослідження на інші регіони України.

Результати дисертаційного дослідження мають наукову новизну, теоретичне і практичне значення. Структура і зміст автореферату відображають основні положення і висновки дисертації.

Дисертація «Сільські селитебні ландшафти Волинської області: сучасний стан та шляхи сбалансованого розвитку» є роботою рівня кандидатських дисертацій, а її автор Ничая Олександра Олександрівна заслуговує присудження наукового ступеня кандидата географічних наук за спеціальністю 11.00.11 – конструктивна географія і раціональне використання природних ресурсів.

Офіційний опонент:

доктор географічних наук, професор,
завідувач кафедри соціальної географії
та рекреаційного природокористування
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича

К.Й. Кілінська

Підпис професора К.Й. Кілінської засвідчую.

Вчений секретар

Н.О. Якубовська